

ANA TEMA¹

Mahpus hakları

Cezaevinde sağlık bakımı

(Son güncelleme: 31/08/2021)

Giriş

Mahpusların tıbbi tedavisine ilişkin sorunlar Sözleşme'nin 2. Maddesi (hayat hakkı), 3. Maddesi (işkencenin yasaklanması) ve 8. Maddesi (özel hayata saygı hakkı) kapsamında incelenebilir.

Genel olarak Mahkeme gözaltındaki kişilerin savunmasız bir durumda olduklarını ve yetkililerin onları koruma yükümlülüğünün olduğunu (*Roman /Belçika* [BD], 2019, § 143) kabul eder.

Mevcut içtihattan çıkarılan ilkeler

2. madde bağlamında:

- Yetkili makamların gözaltındaki kişilerin hayatlarını güvence altına almak için onlara tıbbi hizmet sağlama yükümlülükleri vardır (*Jasinskis /Latviya*, 2010, § 60);
- Gözaltı sırasında şüpheli koşullarda yaşanan herhangi bir ölüm Devletin o kişinin yaşam hakkını koruma yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğine ilişkin bir sorun doğurur (*Karsakova /Rusya*, 2014, § 48);
- Devletin gözaltı sırasında yaşanan her türlü yaralanmanın hesabını verme yükümlülüğü bir kişi öldüğünde daha da artar (*Mustafayev /Azerbaycan*, 2017, § 54).

3. madde bağlamında:

- Devletin özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere gerekli tıbbi tedavileri sağlama yükümlülüğü vardır (*Kudla /Polonya* [BD], 2000, § 94; *Paladi /Moldova* [BD], 2009, § 71; *Blokhin /Rusya* [BD], 2016, § 136; ayrıca bkz. cezaevinde yetersiz sağlık bakımı şikâyetleriyle ilgili olarak, *Krivolapov / Ukrayna*, 2018, § 76,);
- Tıbbi tedavilerin “yeterli olması” yetkili makamların: (1) tutukluların sağlık durumu ve tedavileriyle ilgili kapsamlı bir kaydın tutulmasını (*Khudobin /Rusya*, 2006, § 83); (2) teşhis ve tedavinin hızlı ve doğru olmasını (*Melnik /Ukrayna*, 2006, §§ 104-106); ve (3) maruz kalınan hastalığın gerektirmesi durumunda denetimin düzenli ve sistematik olmasını ve tutuklunun sağlık sorunlarının yeterli bir şekilde iyileştirilmesini veya sorunların ağırlaşmasını engelleyen kapsamlı bir tedavi stratejisini içermesini (*Amirov /Rusya*, 2014, § 93) sağlamalarını gerektirir.
- Tavsiye edilen tedaviler, eğer uygunsa ek bir görüşe dayananlar da dahil olmak üzere, uygulanmalı ve tutuklunun teşhis edilen hastalık(lar)ı doğrultusunda tedavi edildiği kanıtlanmalıdır (*Holomiov /Moldova*, 2006, § 117,ve *Wenner /Almanya*, 2016, § 57);

¹ Yazı işleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme'yi bağlamaz.

- Cezaevinde verilen tıbbi tedavi “uygun” olmalıdır. Cezaevinde verilen tıbbi tedavinin standartları cezaevi dışında verilen tedaviyle mukayese edilebilir düzeyde olmalıdır: Bu cezaevi dışındaki en iyi sağlık kurumlarında verilenle aynı tedavi seviyesi hakkı anlamına gelmez (*Blokhin /Rusya* [BD], 2016, § 137, *Cara-Damiani /İtalya*, 2012, § 66);
- Mahkeme gerekli sağlık bakımı standardını tanımlarken, “hapis cezasını uygulama gereklerini” dikkate alarak, standart tutuklunun “insan onuruyla uyumlu” olduğu sürece dava bazında karar vererek yeterli esnekliği gösterir (*Blokhin /Rusya* [GC], 2016, § 138; *Aleksanyan /Rusya*, 2008, § 140; *Patranin /Rusya*, 2015, § 69).

8. madde bağlamında:

- Mahkeme mahpusların sağlık verilerinin korunmasının olağanüstü önemini vurgulamıştır. Bu sadece bir hastanın mahremiyet duygusuna saygı göstermek bakımından değil aynı zamanda onun tıp mesleğine ve genel anlamda sağlık hizmetlerine olan güvenini korumak bakımından da önemlidir. Böyle bir koruma olmadan tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan tutuklular, bu bilgilerin açıklanması korkusuyla tedavi ihtiyaçları konusunda bilgi vermeyebilir veya tedavi görmek dahi istemeyebilirler (*Szuluk /Birleşik Krallık*, 2009, § 47).

Özel sağlık bakımı sorunları

Hasta bir kişinin tutuklanması 3. Madde uyarınca sorun çıkarabilir. Sağlık, yaş, ağır fiziksel engelli olmak bu bakımdan dikkate alınması gereken faktörlerdir (*Mouisel /Fransa*, 2002, § 38).

Fiziksel hastalıklar:

3. Madde bir tutukluyu sağlık nedenleriyle serbest bırakma ya da cezaevi tesisleri dışında bir hastaneye nakletme yükümlülüğü getirmiyor. Bununla birlikte ceza adaletinin düzgün bir şekilde tecelli ettirilmesinin insani önlemler kapsamında bir takım çarelere başvurulmasını gerektirdiği durumlar olabilir (*Grimailovs /Latviya*, 2013, § 150; *Yunusova ve Yunusov /Azerbaycan*, 2016, § 138; *Enea /İtalya* [BD], 2009, § 58). Bu bağlamda örneğin ciddi kalp rahatsızlıkları (*Ashot Harutyunyan /Ermenistan*, 2010, §§ 105-116; *Kolesnikovich /Rusya*, 2016, §§ 72-81), ya da ağır böbrek hastalıklarının (*Holomiov /Moldova*, 2006) söz konusu olduğu birçok davada 3. Maddenin ihlal edildiği anlaşılmıştır.

Tutukluluğun devam etmesinin mahpusun sağlık durumuna uygun olup olmadığını değerlendirmek için üç faktörün hesaba katılması gerektiğine karar verildi: 1) mahpusun durumu; 2) sağlanan tedavi niteliği; 3) başvuranın sağlık durumu bakımından tutuklu kalmaya devam edip etmemesi gerektiği (*Enea /İtalya* [BD], 2009, § 59).

Mahkeme ayrıca takma diş (*V.D. /Romanya*, 2010, §§ 94-100); göz bozuklukları ve bir mahpusun gözlüğüne el konulması (*Slyusarev /Rusya*, 2010, §§ 34-44; ayrıca bkz. *Xiros /Yunanistan*, 2010, §§ 84-90); ve ortopedik ayakkabı sağlanamaması (*Vladimir Vasilyev /Rusya*, 2012, §§ 67-68) gibi çeşitli başka teşhislere dair tıbbi tedavinin sağlanmasındaki eksiklikler ve/veya ilgili tıbbi desteğe erişim ile bağlantılı olarak da 3. Madde ihlalleri buldu.

Teşhis konulması ya da tıbbi tedavi sağlanmasında yaşanan aşırı gecikmeler 3. Madde ihlaline yol açabilir (*Nogin /Rusya*, 2015, § 97; *Kondrulin /Rusya*, 2016, § 59). Mahkeme tutukluluk sırasında verilen sağlık hizmetinin düzgün bir şekilde kaydının tutulması gerektiğini de vurgular (*Iacov Stanciu /Romanya*, 2012, §§ 180-186).

Bir mahpusun cezaevinde tedavisi için gerekli uzman ve malzemelerin olmaması halinde, tedavi için sivil bir hastaneye naklinin gerekçesiz olarak reddedilmesi de 3. Maddenin ihlal edilmesine yol açabilir (*Mozer /Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], 2016, § 183; ayrıca bkz. *Dorneanu /Romanya*, 2017, §§ 93-100, ve *Gülay Çetin /Türkiye*, 2013, §§ 114-125).

Engelli olmak:

Yetkili makamlar engelli bir kişinin tutuklanmasına karar verdiklerinde o kişinin engelliliğinden kaynaklanan özel ihtiyaçlarını karşılayan koşulları güvence altına almaya özel itina göstermelidir (*Z.H./Macaristan*, 2012, § 29; *Grimailovs /Latviya*, 2013, § 151; ayrıca bkz., *Price /Birleşik Krallık*, 2001, §§ 25-30; *Vincent /Fransa*, 2006, § 103; *Arutyunyan /Rusya*, 2010, § 77; *D.G. /Polonya*, 2013, § 177; *Zarzycki /Polonya*, 2013, § 125; *Grimailovs /Latviya*, 2013, §§ 157-162).

Bu bağlamda, ağır fiziksel engelli bir kişiyi gerekli yardım için hücre arkadaşlarının desteğine muhtaç bırakmak, aşağılayıcı muamele olarak değerlendirildiği için 3. Maddenin ihlali olarak kabul edilmiştir (*Engel /Macaristan*, 2010, §§ 27 ve 30; ayrıca bkz. *Helhal /Fransa*, 2015, § 62; ve *Topekhin /Fransa*, 2016, § 86). Mahkeme, ağır bir hastalıktan mustarip bir bireyin bakımı için niteliksiz kişilerin atanmasına ilişkin kaygılarını çeşitli vesilelerle dile getirmiştir (*Potoroc /Romanya*, 2020, § 77; *Hüseyin Yıldırım /Türkiye*, 2007, § 84).

Yaşlılık:

Yaşlı mahpusların, özellikle sağlık sorunları olanların uzun süre tutuklu kalmasıyla ilgili olarak Sözleşme kapsamında bir sorun çıkabilir (*Farbtuhs /Latviya*, 2004, §§ 56-61; *Contrada /İtalya (no. 2)*, 2014, §§ 83-85; buna karşın bkz. *Papon /Fransa (no. 1)*, 2001).

Bulaşıcı hastalıklar:

Yetkili makamlar uygulanacak tedaviyi belirlemek ve iyileşme ihtimalini değerlendirmek üzere mahpusun durumunu teşhis etmek amacıyla hangi testlerin yapılması gerektiğini özenle değerlendirmelidir (*Testa /Hrvatistan*, 2007, § 10; *Poghossian /Gürcistan*, 2009, § 57; *Cătălin Eugen Micu /Romanya*, 2016, § 58).

Ayrıca bulaşıcı hastalığı olan mahpuslara sağlanan yetersiz barınma koşulları 3. Madde kapsamında bir uygun tedavi sorununa yol açar (*Dikaïou /Yunanistan*, 2020, §§ 52-55; buna karşılık bkz. *Martzaklis ve Diğerleri /Yunanistan*, 2015). Diğer yandan HIV pozitif tutukluların diğer tüm mahpuslarla aynı tıbbî, sağlık, yemek ve diğer tesisleri kullanması Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamında hiçbir sorun teşkil etmez (*Korobov ve Diğerleri /Rusya* (k.k.), 2006; uyuşturucu kullananlar için iğne değişim programı talebiyle ilgili olarak ayrıca bkz. *Shelley /Birleşik Krallık* (k.k.), 2008,)

Feilazoo / Malta, 2021, § 92 davasında (her ne kadar göçmen alıkoyma bağlamında da olsa) Mahkeme herhangi bir belirti olmadığı için (zaten uzun bir süre karantinada kalmış olan) başvuranın gözaltı tesislerine geldiğinde Covid-19 karantinasına girmesi gerektiğini düşünmedi. Mahkeme ilgili hiçbir endişe yokken onu haftalarca sağlığı açısından risk oluşturabilecek insanlarla bir araya yerleştirmenin temel sağlık gereklilikleriyle uyumlu bir önlem olarak düşünülemediğini vurguladı.

Mahkeme, kronik Hepatit B hastalığının yol açtığı siroz (*Kotsaftis /Yunanistan*, 2008, §§ 51-61); HIV (*Aleksanyan /Rusya*, 2008, §§ 156-158); ve HIV ve Hepatit C (*Fedosejevs /Latviya* (k.k.), 2013, §§ 48-43) de dahil olmak üzere farklı hastalıkların tedavisini 3. Madde kapsamında inceledi.

Bulaşıcı hastalığın cezaevinde kapıldığı davalarda hastalıklarla ilgili özel bir sorun ortaya çıkar (*Cătălin Eugen Micu /Romanya*, 2016, § 56). Mahkeme bilhassa tüberküloz, hepatit ve HIV/AIDS gibi bulaşıcı hastalıkların yayılmasının özellikle cezaevi ortamında bir kamu sağlığı sorunu olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurguladı. Mahkeme bu konuda tutukluların cezaevine girdikten sonra makul bir zaman içerisinde, kendi rızalarıyla ücretsiz Hepatit ve HIV/AIDS tarama testlerinden geçebilmelerini uygun bulmuştur (*a.g.e.*, § 56; ayrıca bkz. *Jeladze /Gürcistan*, 2012, § 44; buna karşılık bkz., *Salakhov ve Islyamova /Ukrayna*, 2013, §§ 124-125).

Her halükârda, Mahkeme içtihadına göre, bir başvuranın tutukluluk sırasında enfekte olup olmadığına bakılmaksızın Devletin yükümlülüğü altındaki mahpusların tedavisini sağlama sorumluluğu vardır ve başvuranın tutuklanmadan önce mustarip olmadığı ağır sağlık sorunlarına yeterli tıbbi desteğin verilmemesi 3. Maddenin ihlaline yol açabilir (*Shchebetov /Rusya* , 2012, § 71).

Akıl sağlığı tedavisi:

Mahkeme akıl sağlığı sorunu olan tutukluların diğer tutuklulardan daha savunmasız olduklarını ve mahpus hayatının belirli gerekliliklerinin onların sağlığı üzerinde, aşağılık duygusuna kapılma riskini artırmak ve kaçınılmaz bir şekilde stres ve endişe kaynağı olmak suretiyle daha büyük bir tehlike yaratacağını kabul etmiştir. Böyle bir durum, kararın Sözleşme’ye uygun olup olmadığını incelerken daha ihtiyatlı olunmasını gerektirir (*Rooman /Belçika* [BD], 2019, § 145).

Mahkemenin akıl sağlığından mustarip hastaların özel tutukluluk koşullarının Sözleşme’nin 3. Maddesindeki standartlara uygun olup olmadığı değerlendirmesi, hastaların savunmasızlığını ve bazı durumlarda herhangi bir özel tedaviden nasıl etkilendikleri hakkında tutarlı ve tam olarak şikayette bulunamamalarını dikkate alır (*Stawomir Musiał /Polonya*, 2009, § 87; ayrıca bkz. *Murray /Hollanda* [BD], 2016, § 106; *Herczegfalvy /Avusturya*, 1992, § 82; ve *Aerts /Belçika*, 1998, § 66). Dolayısıyla 3. Madde kapsamındaki yükümlülükler Devlete, akıl hastalığından mustarip olan mahpusları gerekli tedaviyi görmeleri için özel tesislere nakletme sorumluluğunu yükleyecek kadar ileri gidebilirler (*Murray /Hollanda* [BD], 2016, § 105; *Raffray Taddei /Fransa*, 2010, § 63).

Teşhis edilen sorunun doğru tedavisi ve uygun tıbbi gözetimin sağlanması şarttır (*Murray /Hollanda* [BD], 2016, § 106). Mahkeme tutukluluk sırasında sağlanan tıbbi yardım ve bakımın yeterliliğini de dikkate alır (*Rooman /Belçika* [BD], 2019, §§ 146-147; *Strazimiri /Arnavutluk*, 2020, §§ 108-112).

Ayrıca akıl hastalığından mustarip bir kişinin tedavi gördüğü koşullar da onun tutukluluğunun Sözleşme’nin 5. Maddesi anlamında hukuka uygun olup olmadığının değerlendirilmesiyle alakalıdır (*Rooman /Belçika* [BD], 2019, § 194). Bu nedenle bir klinik ya da hastaneye nakilde aşırı bir gecikme 5. Maddeye ters düşer (*Pankiewicz /Polonya*, 2008, §§ 44-45).

Dolayısıyla Mahkeme içtihadına göre bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukuka uygunluğuyla infaz koşulları arasında gerçek bir bağlantı kurulmalıdır (*Ilseher /Almanya* [BD], 2018, §§ 139-141). Özel bir tesisin “uygun” olup olmadığı değerlendirmesi, o tesiste gerçekleşen özel tutukluluk koşullarının ve özellikle de psikolojik hastalıkları olan bireylere sağlanan tedaviyi incelenmesini içermelidir (*Rooman /Belçika* [BD], 2019, §§ 208-211).

Bu bağlamda Mahkeme tesisin asıl amacından ziyade tesisteki özel tutukluluk koşullarını ve söz konusu bireylerin burada uygun tedaviyi görme ihtimalini dikkate alır (*Bergmann /Almanya*, 2016, § 124; *Kadusic /İsviçre*, 2018, §§ 56 and 59). Her ne kadar psikiyatri hastaneleri doğaları gereği uygun kurumlar olsalar da Mahkeme bireylerin serbest kalma ihtimalinden yoksun bırakılmaları için burada yatışa etkili ve uygun tedavi önlemlerinin eşlik etmesi gerektiğini vurgulamıştır (*Frank /Almanya* (k.k.), 2010).

“Uygun tedavi” kavramı bağlamında Mahkeme sağlık uzmanlarının görüşleri ve yerel yetkililerin kararlarının yanı sıra ulusal ve uluslararası düzeyde daha genel bulguları dikkate alır (*Hadžić ve Suljić /Bosna-Hersek*, 2011, § 41). Mahkeme aynı zamanda dava dosyasında mevcut bilgiye dayanarak söz konusu psikolojik rahatsızlığın tedavisinde, kişinin gelecekte topluma yeniden entegre olmasını hedefleyen bireyselleştirilmiş ve uzman bir yaklaşımın benimsenip benimsenmediğini teyit eder (*Rooman /Belçika* [BD], 2019, §§ 203 ve 209; ayrıca bkz. *Murray /Hollanda* [BD], 2016, §§ 107-112, ve *Epure /Romanya*, 2021, §§ 75-76).

Uyuşturucu bağımlılığı:

Mahkeme cezaevlerinde uyuşturucu bağımlılığının tıbbi tedavisi ve uyuşturucu bağımlılığı meseleleriyle ilgili davalara da bakmıştır.

Mahkeme uyuşturucu bağımlılığının tıbbi tedavisine ilişkin olarak yetkili makamların kişinin sağlık durumunu layıkıyla değerlendirme ve gerekli tedaviyi sağlama yükümlülüğü olduğunu belirtti. Bu yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediği davanın özel koşullarına bağlıdır (*McGlinchey ve Diğerleri / Birleşik Krallık*, 2003; *Wenner / Almanya*, 2016; 8. Madde bağlamında bkz. *Abdyusheva ve Diğerleri / Rusya*, 2019,).

Mahkeme cezaevinde uyuşturucu kullanımı bakımından, sadece mahpusun uyuşturucu maddelere erişebilmiş olması olgusunun Devletin Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmeyeceğini kaydetti. Bununla bağlantılı olarak Mahkeme yetkili makamların uyuşturucu ticaretini önlemeye yönelik tedbirler alma yükümlülüğünün olmasına rağmen bunu mutlak olarak güvence altına alamayacaklarını ve kullanılacak yöntemlerin seçiminde geniş bir takdir yetkisine sahip olduklarını vurguladı (*Marro ve Diğerleri İtalya* (k.k.), 2014, §§ 45-51; ayrıca bkz. *Patsaki ve Diğerleri / Yunanistan*, 2019).

Sağlıkla ilgili diğer konular

Pasif içicilik:

Mahkeme Avrupa Konseyine Üye Devletler arasında cezaevlerinde pasif içiciliğe karşı korumaya ilişkin bir mutabakat olmadığını belirtti. Bazı Devletlerde sigara içenler içmeyenlerle aynı hücreye konulurken, bazılarında sigara içenler ayrı bir hücreye konuluyor. Bazı Devletler tutuklunun sigara içebildiği yerleri sınırlarken bazıları böyle bir sınırlama getirmiyor (*Aparicio Benito / İspanya* (k.k.), 2006).

Bununla birlikte sağlık nedenleri gerektirdiğinde yetkililer bir mahpusu pasif içiciliğin etkilerinden korumak üzere önlemler almak zorunda kalabilirler (*Elefteriadis / Romanya*, 2011; *Florea / Romanya*, 2010; buna karşılık bkz., *Stoine Hristov / Bulgaristan* (no. 2), 2008, §§ 43-46).

Mahkeme ayrıca pasif içiciliğin yetersiz tutukluluk koşullarını daha da kötüleştirdiği düşünülen bir etken olabileceğini belirtti (*Sylla ve Nollomont / Belçika*, 2017, § 41).

Açlık grevi:

Mahpusların açlık grevi yapması ve yetkililerin buna vereceği tepki Sözleşme'nin farklı maddeleri kapsamında ve bu maddeler kapsamında Mahkeme'nin içtihadı açısından sorunlar çıkarabilir.

Mahkeme, Sözleşme'nin 2. Maddesi kapsamında, yetkililerin, mahpusun hiçbir müdahaleye izin vermemesini kabul ettikleri için eleştirilemeyecekleri bu davada mahpusun fiziksel sağlığını korumak için gerekli önlemleri alıp almadıklarını inceler (*Horoz / Türkiye*, 2009, §§ 22-31).

Mahkeme açlık grevi yapan mahpusların zorla beslenmesiyle ilgili olarak bir bireyin vücutsal bütünlüğüne saygı gösterilmesi hakkı ile Devletin 2. Madde kapsamındaki pozitif yükümlülüğü arasında bir çelişki doğabileceğini kaydetti (*Nevmerzhitsky / Ukrayna*, 2005, § 93). Bu bağlamda Mahkeme, yerleşik tıp ilkeleri açısından -örneğin zorla besleme gibi- zorunlu tedavi niteliğindeki bir önlemin ilkesel olarak insanlık dışı ve aşağılayıcı olarak nitelendirilemeyeceği kanaatindedir. Bununla birlikte Mahkeme şu konularda tatmin olmalıdır: (1) tıbbi gerekliliğin ikna edici bir açıklıkta mevcut olması; (2) zorla besleme kararında usule ilişkin güvencelere uyulması ; ve (3) söz konusu kişinin açlık grevi sırasında zorla beslenme tarzının Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamındaki asgari ağırlık eşliğini geçmemiş olması (*a.g.e.*, § 94; *Ciorap / Moldova*, 2007, § 77; ayrıca bkz. *Özgül / Türkiye* (k.k.), 2007; *Rappaz / İsviçre* (k.k.), 2013).

Mahkeme bazı davalarda Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. Maddesi uyarınca başvurulara, açlık grevlerine son verme çağrısı yapmıştır (*Ilaşcu ve Diğerleri / Moldova ve Rusya*, 2004, § 11; *Rodić ve Diğerleri / Bosna-Hersek*, 2008, § 4).

Cezaevindeyken yapılan uzun süreli açlık grevi sonucunda Wernicke-Korsakoff sendromuna (tiamin (B1 vitamini) eksikliğinden kaynaklanan belirli beyin fonksiyonları kaybına bağlı beyin hastalığı) yakalanan hükümlü kişilerin (örneğin *Tekin Yıldız / Türkiye*, 2005, § 83; buna karşılık bkz., *Sinan Eren / Türkiye*, 2005, § 50) yeniden cezaevine konulmasında 3. Madde kapsamında bir sorun çıkabilir.

Yetkililer tutukluluk koşullarını protesto eden mahpusların yaptığı kitlesel açlık grevine müdahale etmek için güç kullandığı zaman da 3. Madde kapsamında bir sorun çıkabilir (*Karabet ve Diğerleri / Ukrayna*, 2013, §§ 330-332 olduğu gibi; buna karşılık bkz., *Leyla Alp ve Diğerleri / Türkiye*, 2013, §§ 88-93).

Önemli örnekler

- *Enea / İtalya* [BD 2009 – özellikle ağır vakalarda ceza adaletinin düzgün bir şekilde tecelli ettirilmesinin insani önlemler kapsamında birtakım çarelere başvurulmasını gerektirdiği durumların ortaya çıkma ihtimali;
- *Blokhin / Rusya* [BD], 2016 – Devletin tutuklulara gerekli ve uygun tıbbi tedaviyi sağlama yükümlülüğü;
- *Murray / Hollanda* [BD], 2016 – ihtiyaç duyduğu tıbbi desteğin değerlendirilmesi, sağlanması ve denetlenmesi gereken akıl hastalığı olan tutukluların savunmasızlığının vurgulanması;
- *İnseher / Almanya* [BD], 2018 – akıl sağlığı sorunu olan kişinin tutukluluğu davasında özgürlüğünden yoksun bırakmanın hukuka uygunluğuyla infaz koşulları arasındaki bağlantı;
- *Rooman / Belçika* [BD], 2019 – akıl sağlığı sorunu olan bir kişinin tutukluluğunun tedavi amaçlı olması gerekir, yani yetkili makamlar bireyin tekrar özgürlüğüne kavuşmasına yardımcı olacak uygun bir tedavi sağlamalıdır;
- *Herczegfalvy / Avusturya*, 1992 – başvuran bir psikiyatri hastanesine yatırıldığı için savunmasız bir durumdadır ve dolayısıyla şikâyet edemez ya da şikâyet etmeye karar veremez;
- *Price / Birleşik Krallık*, 2001 – ağır engelli bir kadının yaralanma riski olan ve tek başına tuvalete gidemediği ve öz bakımını yapamadığı koşullarda tutulması;
- *Nevmerzhitsky / Ukrayna*, 2005 – başvuranın yemek yemeyi reddetmesine rağmen açlık grevi yaptığı sırada sert bir şekilde zorla beslenmesiyle ilgili; bireyin vücut bütünlüğü hakkına saygı gösterilmesiyle Devletin 2. Madde kapsamındaki pozitif yükümlülükleri arasındaki çelişki;
- *Aleksanyan / Rusya*, 2008 – bir tutuklunun insanlık onuruyla uyumlu olması gereken ancak mahpusluğun pratikteki gereksinimlerini de dikkate alması gereken sağlık bakımı standartlarıyla ilgili;
- *Marro ve Diğerleri / İtalya* (k.k.), 2014 – yetkili makamların cezaevinde uyuşturucu ticaretini önleyecek tedbirler alma yükümlülüğü;
- *Cătălin Eugen Micu / Romanya*, 2016 – cezaevinde bulaşıcı hastalıkların kapılması ile ilgili;
- *Wenner / Almanya*, 2016 – yetkililerin mahpuslara bağımsız bir tıbbi uzman görüşü alma güvencesi vermesiyle ilgili;
- *Feilazoo / Malta*, 2021, § 92 – göçmen alıkoyma bağlamında yeni gelenlerin Covid-19 karantinasına konulması.

Genel ilkelerin özeti

- *Blokhin / Rusya* [BD], 2016, §§ 136-138;

- [Murray /Hollanda](#) [BD], 2016, §§ 101-127;
- [Rooman /Belçika](#) [BD], 2019, §§ 143-148, 190-214.

Diğer referanslar

Diğer ana temalar:

- [Tıbbî ihmal \(2.Madde\)](#)
- [İntihar \(2. Madde\)](#)
- [Mahpuslar ve Ayrımcılık \(14. Madde\)](#)

Araştırma raporları:

- [Bioethics and the case-law of the Court](#) (Biyoetik ve Mahkeme içtihadı) (2016)

Basın bildirileri:

- [Mahpusların sağlıkla ilgili hakları](#) İNG / FRA
- [Tutukluluk ve akıl sağlığı](#) İNG / FRA
- [Tutuklulukta açlık grevleri](#) İNG / FRA
- [Engelli kişiler ve AİHM](#) İNG / FRA

ÖNEMLİ İÇTİHAT REFERANSLARI

Önde gelen davalar:

- *Herczegfalvy /Avusturya* [BD], 24 Eylül 1992, Seri A no. 244 (3. Madde ihlal edilmemiştir; başvuranın yazışmaları bakımından 8. Madde ihlal edilmiş, ancak kendisine uygulanan tedavi bakımından 8. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Kudla /Polonya* [BD], no. 30210/96, AİHM 2000-XI (3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Nevmerzhitsky /Ukrayna*, no. 54825/00, 2005-II (özetler) (hem tıbbi tedavi ve desteğin sağlanmaması hem de zorla besleme bakımından 3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Enea /İtalya* [BD], no. 74912/01, 17 Eylül 2009; (3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Mozer /Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], no. 11138/10, 23 Şubat 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Blokhin /Rusya* [BD], no. 47152/06, 23 Mart 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Murray /Hollanda* [BD], no. 10511/10, 26 April 2016 3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Rooman /Belçika* [BD], no. 18052/11, 31 Ocak 2019 (2004 yılının başından Ağustos 2017'ye kadar 3. Madde ihlal edilmiştir; Ağustos 2017'den kararın verildiği tarihe kadar 3. Madde ihlal edilmemiştir; 5 § 1. Madde ihlal edilmemiştir.

Diğer davalar:

- *Aerts /Belçika*, no. 25357/94, 30 Temmuz 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-V (3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Papon /Fransa (no. 1)*, no. 64666/01, AİHM 2001-VI (kabul edilemez: 3. Madde uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Mouisel /Fransa*, no. 67263/01, AİHM 2002-IX (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *McGlinchey ve Diğerleri /Birleşik Krallık*, no. 50390/99, AİHM 2003-V (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Farbtuhs /Latviya*, no. 4672/02, 2 Aralık 2004 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Tekin Yıldız /Türkiye*, no. 22913/04, 10 Kasım 2005 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Sinan Eren /Türkiye*, no. 8062/04, 10 Kasım 2005 (3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Melnik /Ukrayna*, no. 72286/01, 28 Mart 2006 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Khudobin /Rusya*, no. 59696/00, AİHM 2006-XII (özetler) (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Holomiov /Moldova*, no. 30649/05, 7 Kasım 2006 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Aparicio Benito /İspanya* (k.k.), no. 36150/03, 13 Kasım 2006 (kabul edilemez: 2 ve 8. Maddeler uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Özgül /Türkiye* (k.k.), no. 7715/02, 6 Mart 2007 (kabul edilemez: 3. Madde uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Hüseyin Yıldırım /Türkiye*, no. 2778/02, 3 Mayıs 2007 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Ciorap /Moldova*, no. 12066/02, 19 Haziran 2007 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Testa /Hrvatistan*, no. 20877/04, 12 Temmuz 2007 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Pankiewicz /Polonya*, no. 34151/04, 12 Şubat 2008 (5 § 1. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Kotsaftis /Yunanistan*, no. 39780/06, 12 Haziran 2008 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Stoine Hristov /Bulgaristan (no. 2)*, no. 36244/02, 16 Ekim 2008 (kabul edilemez: 8. Madde uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);

- *Aleksanyan /Rusya*, no. 46468/06, 22 Aralık 2008 (3. Madde ihlal edilmiştir; 5 § 3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Sławomir Musiał /Polonya*, no. 28300/06, 20 Ocak 2009 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Poghossian /Gürcistan*, no. 9870/07, 24 Şubat 2009 (ameliyat sonrası bakımla ilgili olarak 3. Madde ihlal edilmemiştir; Bulaşıcı Hepatit C teşhisinden sonra tedavi edilmediği için 3. Madde ihlal edilmiştir)
- *Paladi /Moldovaa* [BD], no. 39806/05, 10 Mart 2009 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Horoz /Türkiye*, no. 1639/03, 31 Mart 2009 (2. Madde ihlal edilmemiştir);
- *V.D. /Romanya*, no. 7078/02, 16 Şubat 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Slyusarev Rusya*, no. 60333/00, 20 Nisan 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Engel /Macaristan*, no. 46857/06, 20 Mayıs 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Ashot Harutyunyan /Ermenistan*, no. 34334/04, 15 Haziran 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Xiros /Yunanistan*, no. 1033/07, 9 Eylül 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Florea /Romanya*, no. 37186/03, 14 Eylül 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Frank /Almanya* (k.k.), no. 32705/06, 28 Eylül 2010 (kabul edilemez: 5 § 1.madde uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Jasinskis /Latviya*, no. 45744/08, 21 Aralık 2010 (2. Madde ihlal edilmiştir (esas ve usul yönünden))
- *Raffray Taddei /Fransa*, no. 36435/07, 21 Aralık 2010 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Elefteriadis /Romanya*, no. 38427/05, 25 Ocak 2011 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Hadžić ve Suljić /Bosna-Hersek*, no. 39446/06 ve 33849/08, 7 Haziran 2011 (5 § 1. Madde ihlal edilmiştir);
- *Vladimir Vasilyev /Rusya*, no. 28370/05, 10 Ocak 2012 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Cara-Damiani /İtalya*, no. 2447/05, 7 Şubat 2012 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Shchebetov /Rusya*, no. 21731/02, 10 Nisan 2012 (2. Madde ihlal edilmemiştir (esas ve usul yönünden); 3. Madde kapsamındaki şikâyet kabul edilemez: açıkça dayanaktan yoksun);
- *Z.H. /Macaristan*, no. 28973/11, 8 Kasım 2012 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Jeladze /Gürcistan*, no. 1871/08, 18 Aralık 2012 (Ekim 2008'e kadar 3. Madde ihlal edilmiştir; Ekim 2008'den itibaren 3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Karabet ve Diğerleri /Ukrayna*, no. 38906/07 ve 52025/07, 17 Ocak 2013 (3. Madde ihlal edilmiştir (esas ve usul yönünden));
- *D.G. /Polonya*, no. 45705/07, 12 Şubat 2013 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Gülay Çetin /Türkiye*, no. 44084/10, 5 Mart 2013 (3. Madde hem tek başına hem de 14. Madde ile bağlantılı olarak ihlal edilmiştir);
- *Zarzycki /Polonya*, no. 15351/03, 12 Mart 2013 (3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Salakhov ve İslamova /Ukrayna*, no. 28005/08, 14 Mart 2013 (2. Madde (esas ve usul yönünden) ve 3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Rappaz /İsviçre* (k.k.), no. 73175/10, 26 Mart 2013 (kabul edilemez: 2 ve 3. Maddeler uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Grimailovs /Latviya*, no. 6087/03, 25 Haziran 2013 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Fedosejevs /Latviya* (k.k.), no. 37546/06, 19 Kasım 2013 (kabul edilemez: 3. Madde uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Leyla Alp ve Diğerleri /Türkiye*, no. 29675/02, 10 Aralık 2013 (2 ve 3. Maddeler ihlal edilmemiştir (esas yönünden); 2 ve 3. Maddeler ihlal edilmiştir (usul yönünden));

- *Contrada /İtalya (no. 2)*, no. 7509/08, 11 Şubat 2014 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Marro ve Diğerleri/İtalya* (k.k.), no. 29100/07, 8 Nisan 2014 (2. Madde uygulanmamıştır);
- *Amirov /Rusya*, no. 51857/13, 27 Kasım 2014 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Karsakova /Rusya*, no. 1157/10, 27 Kasım 2014 (2. Madde ihlal edilmiştir (esas ve usul yönünden));
- *Nogin /Rusya*, no. 58530/08, 15 Ocak 2015 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Helhal /Fransa*, no. 10401/12, 19 Şubat 2015 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Martzaklis ve Diğerleri/Yunanistan*, no. 20378/13, 9 Temmuz 2015 (3. Madde hem tek başına hem de 14. Madde ile bağlantılı olarak ihlal edilmiştir);
- *Patranin /Rusya*, no. 12983/14, 23 Temmuz 2015 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Cătălin Eugen Micu /Romanya*, no. 55104/13, 5 Ocak 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Bergmann /Almanya*, no. 23279/14, 7 Ocak 2016 (5 § 1. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Kolesnikovich /Rusya*, no. 44694/13, 22 Mart 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Topekhin /Fransa*, no. 78774/13, 10 Mayıs 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Yunusova and Yunusov /Azerbaycan*, no. 59620/14, 2 Haziran 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Wenner /Almanya*, no. 62303/13, 1 Eylül 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Kondrulin /Rusya*, no. 12987/15, 20 Eylül 2016 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Mustafayev /Azerbaycan*, no. 47095/09, 4 Mayıs 2017 (2. Madde ihlal edilmiştir (esas ve usul yönünden));
- *Dorneanu /Romanya*, no. 55089/13, 28 Kasım 2017 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Kadusic /İsviçre*, no. 43977/13, 9 Ocak 2018 (5 § 1. Madde ihlal edilmiştir);
- *Krivolapov /Ukrayna*, no. 5406/07, 2 Ekim 2018 (kabul edilemez: 3. Madde uyarınca açıkça dayanaktan yoksun);
- *Patsaki ve Diğerleri /Yunanistan*, no. 20444/14, 7 Şubat 2019 (2. Madde usul yönünden ihlal edilmiştir; 2. Madde esas yönünden ihlal edilmemiştir);
- *Strazimiri /Arnavutluk*, no. 34602/16, 21 Ocak 2020 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Potoroc /Romanya*, no. 37772/17, 2 Haziran 2020 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Dikaiou /Yunanistan*, no. 77457/13, 16 Temmuz 2020 (3. Madde ihlal edilmemiştir);
- *Feilazoo /Malta*, no. 6865/19, 11 Mart 2021 (3. Madde ihlal edilmiştir);
- *Epure /Romanya*, no. 73731/17, 11 Mayıs 2021 (3. Madde ihlal edilmiştir).